

การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน*
THE DEVELOPMENT OF A STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM STRATEGY
THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION TO ENHANCE LEARNER QUALITY OF
THANG PHOON SUBDISTRICT MUNICIPALITY KINDERGARTEN SCHOOL

วิภารัตน์ สิริโรส¹, ฉัตรชัย แก้วดี^{2*}Wiparat Sirorasa¹, Chatchai Kaewdee^{2*}¹โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน นครศรีธรรมราช ประเทศไทย¹Thang Phoon Subdistrict Municipality Kindergarten School, Nakhon Si Thammarat, Thailand²คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย²Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: chatchai_kae@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) พัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน 3) ศึกษาผลการพัฒนากลยุทธ์ดังกล่าวต่อคุณภาพผู้เรียน และ 4) ประเมินความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงาน โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ตัวอย่างรวม 344 คน ประกอบด้วย ครู 22 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 13 คน ผู้ปกครอง 309 คน และชุมชน/หน่วยงาน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ และแบบประเมินในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิค SWOT Analysis ซึ่งเป็นการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน รวมถึงโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42) 2) การพัฒนากลยุทธ์ มีกลยุทธ์การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 2.1) การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ 2.2) การบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ 2.3) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และ 2.4) การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน 3) กลยุทธ์มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด จากผู้เชี่ยวชาญ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47) และคุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) และ 4) ความพึงพอใจต่อกลยุทธ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60) ผลการวิจัยสะท้อนว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, การมีส่วนร่วมของชุมชน, โรงเรียนอนุบาลเทศบาลทางพูน

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the current and desired conditions of the student care and support system with community participation; 2) To develop a student care and support system strategy with community participation to enhance learner quality at Thang Phoon Subdistrict Municipality Kindergarten School; 3) To study the impact of the developed strategies on learner quality; and 4) To evaluate satisfaction with the operational outcomes. A mixed-methods research design was used. The total sample consisted of 344 participants, including 22 teachers, 13 school board members, 309 parents, and 5 community/agency representatives, selected using purposive sampling. Questionnaires, interviews, and evaluation forms were used for data collection. Data were analyzed using the mean ($\bar{X}$) and standard deviation (S.D.). Qualitative data were analyzed using SWOT Analysis, which is an assessment of internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats. The study found that: 1) The current level of community participation was at a moderate level ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42). 2) The strategy development involved four dimensions for managing the student care system with community participation: 2.1) Network Cooperation Management, 2.2) Integrated Caring and Helping Process, 2.3) Student Potential Development, and 2.4) Promoting Community Relations. 3) The strategies were rated by experts as having a very high level of appropriateness ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47), and the overall learner quality was at a high level ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52). 4) Overall satisfaction with the strategies was at a high level ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60). The research findings reflect that community participation is a key factor that helps effectively strengthen the student care and support system and clearly contributes to learner quality.

Keywords: Management Strategy, Student Care and Support System, Community Participation, Thang Phoon Subdistrict Municipality Kindergarten School

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยระบบการดูแล ช่วยเหลือ นักเรียนที่มีประสิทธิภาพที่มุ่งเน้นการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (สมศักดิ์ ธรรมวิภาค, 2564) ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้ การศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยยึดหลักว่า “ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546) ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการระบบนี้อย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้เรียนทุกคน ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ระบบดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือ ระหว่างกรมสุขภาพจิตและกระทรวงศึกษาธิการในโครงการ “สานสายใยครูและศิษย์” (กรมสุขภาพจิต, 2547) และมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การริเริ่ม การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และ การรับผลประโยชน์ ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การดำเนินการตามระบบ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากปัญหาในกลุ่มเยาวชนมีความซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

หรือการออกกลางคัน ซึ่งอาจมีสาเหตุจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสื่อต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการศึกษา (วนิดา เหล่าเสถียรกิจ และภรณี กุลชนะชัย, 2563) และเป็นรากฐานในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (พัชรินทร์ วัฒนพงศ์, 2566) โดยการจัดการศึกษาทั่วโลกมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ซึ่งแม้จะมีนโยบายชัดเจน การดำเนินงานในโรงเรียนประถมศึกษายังคงประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ (เทศบาลตำบลทางพูน, 2566)

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลทางพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้นำนโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มาสู่การปฏิบัติ (ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) การวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้กรอบแนวคิด R&D (Research & Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผลและปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ยืนยันถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน (ธนากร สังคะสุวรรณ, 2564); (วิจิตร เจนการ, 2563) รวมถึงแนวคิดสากลที่ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นและการประเมินที่นำโดยชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการได้ (Christine, W., 2020); (Patel, A. & Singh, R., 2023) อย่างไรก็ตาม การดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษายังคงประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ เนื่องจากครูแนะแนวไม่เพียงพอและส่วนใหญ่ขาดความรู้เฉพาะทาง อีกทั้งครูมีภาระงานมาก ทำให้การดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึงและไม่เป็นระบบ ทำให้การดูแลนักเรียนยังไม่เป็นระบบและไม่ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ที่พบว่า สภาพดำเนินการปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการประเมินผลและการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ต่ำที่สุด จากรายงานแผนปฏิบัติการประจำปี 2566 ของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูนยังคงพบปัญหาหลายด้าน โรงเรียนจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลผ่านการเยี่ยมบ้าน การคัดกรองเพื่อจัดกลุ่มตามสภาพปัญหา การป้องกันและแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน และการส่งต่อเมื่อต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้กรอบแนวคิด R&D (Research & Development) ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผลและปรับปรุง และการดำเนินการพัฒนา กลยุทธ์จะครอบคลุมการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหา การร่วมมือวางแผน การขับเคลื่อนงานด้วยเครือข่ายเข้มแข็ง การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ โดยจะนำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ครูประจำชั้น ตัวแทนชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคาดว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นจะมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลและส่งเสริมนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ เพื่อนำไปสู่การสร้างนักเรียนที่รู้จักตนเอง พึ่งพาตนเองได้ มีทักษะชีวิต และเป็นคนดีของสังคม นอกจากนี้ การวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายฉบับที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังที่ ธนากร สังคะสุวรรณ ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษา (ธนากร สังคะสุวรรณ, 2564) และวิจิตร เจนการ ได้เน้นย้ำถึงกลไกและประโยชน์ของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (วิจิตร เจนการ, 2563) การวิจัย

ยังสอดคล้องกับแนวคิดในระดับสากล เช่น งานวิจัยของ Christine, W. ที่ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จ ของการมีส่วนร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (Christine, W., 2020) นอกจากนี้ การเน้นการให้ชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Patel, A. & Singh, R. ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การประเมินที่นำโดยชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการได้ (Patel, A. & Singh, R., 2023)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แต่ละข้อ โดยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบโครงการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 8 คน ครูประจำชั้น 14 คน และตัวแทนชุมชน 5 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ การส่งเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิค SWOT Analysis เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนี้ดำเนินการในปีการศึกษา 2567

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน หลังจากได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ในขั้นตอนแรกแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนากลยุทธ์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 5 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้คือการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการสร้างกลยุทธ์ โดยข้อมูลจาก SWOT Analysis จะถูกนำมาจัดทำ SWOT Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ขั้นตอนนี้ดำเนินการในปีการศึกษา 2567

3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบ (ร่าง) กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ จำนวน 7 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้คือการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินผลในประเด็นเกี่ยวกับความสอดคล้องและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ ขั้นตอนนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลในปีการศึกษา 2567

4. เพื่อประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ในขั้นตอนสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจในกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น โดยมีประชากรผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 344 คน ประกอบด้วย ครูประจำชั้นและครูผู้รับผิดชอบโครงการ 22 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 13 คน ผู้ปกครองนักเรียน 309 คน และชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความพึงพอใจในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และการส่งผลต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการเก็บข้อมูลดำเนินการในปีการศึกษา 2567

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน มีผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

รายการประเมิน	สภาพดำเนินการปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหารู้คู่ชุมชน	3.45	0.60	ปานกลาง	4.39	0.52	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมมือวางแผน	3.20	0.65	ปานกลาง	4.30	0.58	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนดำเนินงานด้วยเครือข่ายเข้มแข็ง	3.20	0.59	ปานกลาง	4.28	0.55	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลอย่างมีคุณภาพ	3.05	0.58	ปานกลาง	4.19	0.56	มาก
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์และขยายต่อความสำเร็จร่วมกัน	3.05	0.57	ปานกลาง	4.29	0.57	มาก
รวม	3.22	0.42	ปานกลาง	4.29	0.55	มาก

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สภาพดำเนินการปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นหารู้คู่ชุมชน สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.55) ผลการวิจัยชี้ว่าระบบดูแลนักเรียนยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านการประเมินผลและผลประโยชน์ ทำให้การดำเนินงานไม่น่าพอใจนัก อย่างไรก็ตาม ผู้เกี่ยวข้องมีความต้องการพัฒนาอย่างสูง และพบว่าชุมชนชอบการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มากกว่าการทำงานแบบเป็นทางการ

2. กลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และมีการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผลการพัฒนาเป็น ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านความเหมาะสม	4.69	0.48	มากที่สุด
ด้านความเป็นไปได้	4.67	0.47	มากที่สุด
ด้านความเป็นประโยชน์	4.65	0.48	มากที่สุด
รวม	4.67	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ เน้นการสร้างและบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 2) กลยุทธ์การบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ เน้นการบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้ากับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ 3) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างเต็มที่ผ่านการสนับสนุนจากชุมชน และ 4) กลยุทธ์การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อการสนับสนุนที่ยั่งยืน โดยผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์โดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุดในภาพรวม ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47) ผลการวิจัยชี้ว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในระดับสูงสุด เนื่องจากถูกสร้างขึ้นจากเทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้วย SWOT Analysis ซึ่งคำนึงถึงปัจจัยภายในและภายนอกของโรงเรียน ทำให้กลยุทธ์มีความสอดคล้องกับบริบทจริงและเหมาะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

3. การพัฒนากลยุทธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน

จากการนำกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน พบว่ามีผลต่อคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสรุปผลได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการดำเนินงานด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	4.62	0.54	มากที่สุด
ด้านความสามารถในการคิด	4.51	0.55	มาก
ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา	4.50	0.54	มาก
ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.47	0.58	มาก
ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.61	0.51	มากที่สุด
รวม	4.54	0.52	มาก

จากตารางที่ 3 การนำกลยุทธ์ไปใช้ พบว่า คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านความสามารถในการสื่อสาร และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และอยู่ในระดับมาก ในด้านความสามารถในการคิด ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา และด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ผลการวิจัยชี้ว่า กลยุทธ์นี้ส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น มีความสุขในการเรียนรู้มากขึ้น และยังได้รับการศึกษาและรางวัล จากการแข่งขันต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

4. ความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การวิจัยได้ประเมินความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยผลการประเมินแสดงดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจต่อการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นเปิดโอกาสให้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	4.49	0.64	มาก
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนานักเรียนมีสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา	4.46	0.55	มาก
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนอยู่รอดปลอดภัยในชีวิตประจำวันและเรียนจบหลักสูตร	4.38	0.59	มาก
กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยแก้ไขและพัฒนาตามศักยภาพจากชุมชน	4.41	0.59	มาก
รวม	4.42	0.60	มาก

จากตารางที่ 4 ความพึงพอใจของครูประจำชั้น ครูผู้รับผิดชอบโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียน ต่อการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60) ผลการวิจัยชี้ว่าความพึงพอใจในระดับสูงต่อกลยุทธ์นี้มีที่มาจากหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบ Safe School โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีเครือข่ายคุ้มครองเด็ก และครูทำหน้าที่เสมือน “ครูพ่อและครูแม่” ที่ดูแลนักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งช่วยในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการศึกษาในบริบทไทยยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดกลไกที่ชัดเจนและแรงจูงใจ (ธนากร สังคะสุวรรณ, 2564); (ชื่นชม มุสิก, 2566) โดยผลวิจัยชี้ว่าการมีส่วนร่วมยังขาดความเข้มแข็งโดยเฉพาะด้านการประเมินผลอย่างมีคุณภาพและการรับผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ผลวิจัยยังสะท้อนความต้องการสูงที่จะยกระดับการมีส่วนร่วมในด้านเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการประเมินช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืน (Patel, A. & Singh, R., 2023) นอกจากนี้ ยังพบว่า ชุมชนมีความคุ้นเคยและชอบการมีส่วนร่วมในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากกว่าการทำงานแบบเป็นทางการ

2. การพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การพัฒนากลยุทธ์นี้เน้นความสำคัญของการใช้การวิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นแนวทางบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ กลยุทธ์ถูกสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้วยเทคนิค SWOT Analysis โดยพิจารณาจากจุดแข็ง เช่น การมีนโยบายที่ชัดเจนและความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน รวมถึงจุดอ่อน เช่น ภาระงานครูที่มากและการขาดการประชาสัมพันธ์งานในชุมชน ทำให้กลยุทธ์มีความรอบด้านและตรงกับบริบทจริง ซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ (ศิริวรรณ สิริกุล, 2563)

3. ผลการพัฒนากลยุทธ์ด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านความสามารถในการสื่อสารและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การนำไปใช้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น และนักเรียนมีความสนใจใฝ่รู้และมีความสุขในการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ

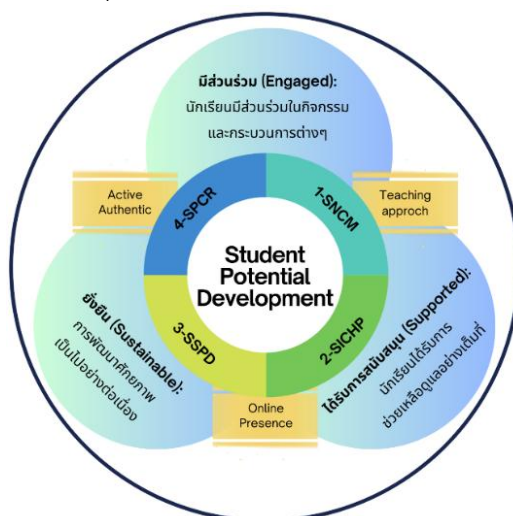
และความซื่อสัตย์ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้รับทุนการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการทำงานร่วมกันระยะยาว (วิจิตร เจนการ, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยในระดับสากลที่ได้ชี้ว่าความเชื่อมั่นระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ (Christine, W., 2020)

4. ความพึงพอใจในผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ในระดับมากแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์สามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย ความพึงพอใจในระดับสูงนี้มีที่มาจากการที่กลยุทธ์ยึดหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาที่อบอุ่นและปลอดภัย (Safe School) โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีเครือข่ายคุ้มครองเด็กและให้ครูทำหน้าที่เสมือน “ครูพ่อและครูแม่” ที่ดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับ การสร้างความรู้สึกร่วมกัน (Patel, A. & Singh, R., 2023) ทำให้กลไกความร่วมมือที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน ได้มีการออกแบบโมเดลกรอบแนวคิดการวิจัยขึ้น โดยโมเดลนี้มีแกนหลักอยู่ที่การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน (Student Potential Development) ซึ่งขับเคลื่อนผ่านการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ โดยโมเดลดังกล่าว ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ (Strategy for Network Cooperation Management) ซึ่งเน้นการสร้างรากฐานของการทำงานร่วมกัน กลยุทธ์การบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ (Strategy for Integrated Caring and Helping Process) ที่เน้นระบบดูแลนักเรียนแบบองค์รวม กลยุทธ์การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน (Strategy for Promoting Community Relations) ที่เน้นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน (Strategy for Student Potential Development) ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และความสามารถพิเศษ ทั้งนี้ โมเดลยังแสดงให้เห็นถึง ประสบการณ์การเรียนรู้และเติบโตของนักเรียน (Student Experience) ที่มีคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ คือ มีส่วนร่วม (Engaged) ได้รับการสนับสนุน (Supported) และยั่งยืน (Sustainable) โดยกรอบภายนอกของโมเดลจะแสดงถึงปัจจัยสนับสนุนและผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทางพูน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์งานวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า สภาพดำเนินการปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในการค้นหาและรับรู้ชุมชน และต่ำสุดในการประเมินผลและการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงถึงความต้องการที่จำเป็นในการยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างมาก กลยุทธ์สำคัญที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านการสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วม กลยุทธ์ด้านการพัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือ กลยุทธ์ด้านการพัฒนาศักยภาพและความรู้ และกลยุทธ์ด้านการติดตามและประเมินผล กลยุทธ์เหล่านี้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงการออกแบบที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะในการนำกลยุทธ์ไปใช้ คือ ควรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนักเรียนและชุมชนอย่างรอบด้าน สร้างความร่วมมือและเครือข่ายที่เข้มแข็ง จัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วม จัดอบรมพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2547). แนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- ชื่นชม มุสิก. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 24(2), 112-125.
- เทศบาลตำบลทางพูน. (2566). รายงานแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2566. นครศรีธรรมราช: เทศบาลตำบลทางพูน.
- ธนากร สังคะสุวรรณ. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 49(1), 160-175.
- พัชรินทร์ วัฒนพงศ์. (2566). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 20(2), 112-125.
- วนิดา เหล่าเสถียรกิจ และภรณี กุลชนะชัย. (2563). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 19(3), 101-115.
- วิจิตร เจนการ. (2563). การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 15(2), 130-145.
- ศิริวรรณ สิริกุล. (2563). ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อความเป็นไปได้ในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อเด็กและผู้มีความต้องการพิเศษ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566). สถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2568 จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2012/7/2013_5051.pdf
- สมศักดิ์ ธรรมวิภาค. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชน, 8(2), 55-68.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปี 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- _____. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2560). คู่มือการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- Christine, W. (2020). Educating rural migrant children in interior China: The promise and pitfall of low-fee private schools. *International Journal of Educational Development*, 79(2020), 102276. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2020.102276>
- Patel, A. & Singh, R. (2023). The role of community-led evaluation in improving educational programs: Evidence from India. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 45(1), 87-105.